

TÖRTÉNELMI LAPOK.

az orsz. tört. ereklye-muzeum, a honvéd-egyletek és több hazafias egyesület hivatalos közlönye.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN
az orsz. tört. ereklye-muzeum igazg. őre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az orsz. tört. ereklye-muzeum igazgató őrre címére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 20. sz.

Előfizetési díjak:
1/4 évre 2 kor., 1/2 évre 4 kor.,
egy évre 8 kor.

A m. posta-takarékpénztár claering-és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma: 3213

Klapka tábornok

a Kossuth—Görgei-ügyről.

(A „Correspondance de Pesth“ 1881. évfolyamából.)

I.

(Folytatás.)

Kossuth a maga „Iratában“ szemére hányja Görgeynek Vácztól a hetedik hadtesthez intézett kiáltványát, ezt jelezvén az első csirának, a melyből a későbbi viszályok fejlődtek. De Görgey valóban kényeztetve lehetett ezen proklamáció kibocsátására, még eddig azon legutóbbi ingadozások által, melyek Pest felől való elvonulása előtt, a mint már említettük, hadtestében nyilvánultak. De különben is alig lehetett volna kifogást emelni ezen kiáltvány ellen, ha Görgey nem tartotta szükségesnek, Kossuth ellen benne egy rejtett vádát mérni, szólván minden indító körülmény és ok nélkül egy oly párt republicánus üzeméről és tendenciáiról, a melyet akkor rajtakívül senki sem ismert. A proklamáció bizonyára nem tévesztette volna el hatását akkor sem, ha ezen pontot kihagyta és kizárólag a közbíró, a polgári kormányzatra nézve kevésbé sértő szavakra szorítkozott volna.

Mikor február elején a Tisza felől jöven, Görgeyrel Kassán egyesültem, ő azt kérdezte tőlem, hogy mily benyomást tett az ő kiáltványa Debreczenben.

En őszintén azt feleltem neki, hogy „a benyomás nem volt a legkedvezőbb“.

Erre ő kijelentette előttem, hogy e lépésre kényeztetve volt ugyan, de a hadsereg visszanyervén immár bizalmát és a tisztikarban uralkodó hangulat minden kétséget kizáró lévén, ezentul már nem szükség hasonló enunciatiókra.

Szólottunk ugyanakkor, (február kilencedike volt), Dembinszkynek a hadsereg főparancsnokává történt kinevezetéséről, és be kell vallanom, hogy sem ő, sem én nem voltunk valami különösen megelégedve a kormány ezen intézkedésével. Nem volt bizalmunk Dembinszkyhez, aki nem ismerte sem az országot, sem annak eszközeit és mindjárt kezdettől fogva egészen indokolatlan bizalmatlanságot mutatott valamenyny magyar parancsnok iránt. Kassáról Görgey is, én is törökkel Miskolczon átvonultunk, hogy Dembinszky főparancsnoksága alatt a II-ik hadsereggel együtt, mely időközben odavonatott, a Windischgrätz által vezényelt osztrák főereg ellen támadást intézzünk. Következett a tábornai csata és ezután a visszavonulás Tiszán át.

Dembinszky hívatosa, kérésitől vélek, megintatták a kormányt és csak annyit bírtunk Dembinszkyt bevezetni a táborunkba.

Ha az osztrák valamivel erélyesebben üldözött volna, kétségtelenül a legszerencsétlenebb helyzetbe jutunk vala.

Ennek az lett a következtése, hogy az összes hadtest és hadosztály-parancsnokok Tisza-Füreden gyűltek tartottak, kérvén Dembinszkyt, hogy ezentul dispositiónál a harmadik hadtest parancsnokait, feltételezve, hogy ennek szükséges voltát az ország helyrajzi, politikai és gazdasági viszonyai felett való teljes tájékozatlansága mellett ő maga is be fogja látni, meghallgassa.

Dembinszky megtagadván ezen kérelem teljesítését, a hadsereg felmondotta neki az engedelmisséget. Fontos esemény volt ez, melyet más körülmények között lázadásnak lehetett volna számítani, de melyet ezen esetben a körülmények parancsoló kényszere igazolt, hogy ha a hadsereg összetartó kötelékeket megláztan nem akartuk.

Debreczenben a hadsereg insubordinációja hadvezére iránt természetesen a leghevesebb megtámadásokat idézte elő Görgey és tábornok társai ellen.

Még károsabb következményeknek elejét veendő, Kossuth személyesen eljött Tisza-Füredre; a dolog itt békésen lett elintézve és Kossuth, amint látszott, Görgeyvel egész nyíltsággal és szívélyességgel megegyezett.

(Folytatása következik.)

Krook Frigyes Tamás halála.

Az a lelkesedés, mely a sziveket a szabadságharc idején átjárta, nem hagyta érintetlenül azokat sem, a kik honunktól távolabb, hidegebb égtájakon születtek.

Versényi Rózától kapjuk a gyászhirot, mely arról értesít, hogy a magyar szabadságharc egyik bajnoka: Krook Frigyes Tamás elhalt.

Az elhunyt szabadságharczbeli szerepléséről Versényi Róza tollából a „Történelmi Lapok“ 1893. június 15. számában közöltünk részletes leírást.

Mielőtt ezt ismertetnők, közöljük a szomorú levelet, mely a gyász híret hozta:

Wohlgeboren Fraulein Rosa Wersényi, Selmezbánya Ungarn.

Malmö den 1. Jan. 1903.

Wohlgeboren Fraulein!

Im Auftrage meiner Grossmutter habe ich die schwere Pflicht zu Ihrer Kenntnis zu bringen, dass mein Grossvater **Thomas Fredrik Krook** gestern Abend um halb sechs Uhr gestorben ist. Zu gleicher Zeit sage ich Ihnen unsern herzlichsten Dank für Ihre freundliche Aufmerksamkeit gegen den Grossvater infolge seiner Teilnahme am ungarischen Freiheitskrieg.

Mit der grössten Hochachtung

Gunnar Flensburg.

A határozott, erőteljes vonásokkal irt levelet Krook Frigyes Tamás életrajzi adatai közé tesszük.

Versényi Róza a gyászshir vétele után nemzeti színű szalaggal ellátott cserkoszorút küldött az elhunyt sirjára s egy kevés földet abból, melyet egykor ez a szabadságért lángoló svéd a vérével áztatott.

Ujabb arcképet és gyászjelentést is kért a családtól az elhunytól, miket ha kézhez vesz, muzeumunknak fogja elküldeni.

Krook Tamás Frigyes.

Régi arcképét, valamint legkisebb leányának arcképét, a kit *Magyarország iránti szeretele jeléül* keresztelt Erzsébetnek, itt mutatjuk be. Alább közöljük a Tört. Lapok 1896. jun. 15. számából az elhunyt vonatkozó adatait, miket akkor is Versényi Róza tollából adtunk közre.

„Mult nyáron kultuszministerünk jóindulatából állami segélylyel a náäsi (Svédország) slöjd tanfolyamon részt vettem, s így az ottani kedves, családias élet testvérré tette a sokféle nemzetiségű nőket, kiket szeretetteljes

barátságban a svéd nők multak felül, érezvén háziasszonyként kötelességöket. Egy ily kedves, vegyes társaság látogatott meg intézetem szobáskámban, hol szokás szerint minden felkutatott, felfedezett képet kellett mutatnom, s megmondanom ki — s mi? Mint ha a svéd leánya és — hála Istennek — magyar, igazán magyar leány, nem hagyhattam itthon Kossuth-képét sem — nem drága ereklyém között elvittem, hogy védjen a társaságban szent közelségével.

Az egyik svéd leány azt kérdezte, hogy: atyám? igy Atyám, nemcsak nekem, de atyja Magyarországnak is Kossuth! A hogy e nevet kimondtam, nyakamba borult meghatottan beszélt el, hogy az ő apja „Kossuth katonája” volt, hogy ő, az Eliz nevet Magyarország iránti szeretettel kapta, édes atyja nagyon szereti a magyarokat és mikor megírta, hogy itt magyarok is vannak, apja kérdezősködött felőlünk (8-an voltunk a cursuson magyarok) és nem hagyta, hogy igyekezzék velem, a magyar nővel barátságban lenni, s ha visszautazunk, menjünk Malmsköpél, mert ő nagyon szeretne velünk találkozni. Természetes, hogy nagyon ragaszkodtunk egymáshoz. Erzsébet képét is itt küldöm, habár ő sokkal szebb e képnél. Ez is kivehető nemes szép arca.

Azután rendszeres levelezésben álltam az öreg urral, kit látatlanban már oly nagyon szerettem.

Arcképeket cseréltünk és elhatároztuk, hogy egymás közelében találkozzunk.

Stehpanek János tapolezai iskolai igazgató és csakugyan Malmö felé jöttünk haza és az öreg ur kísérete, egy másik leánya (Liza Nääsben maradt, mert egy nappal hamarabb jöttünk el) kíséretében ott reggeli 4 órakor bennünket a pályaháznál. Ismét megjelünk, az előre megállapított magyar nemzeti színekben, bal karon. Oh Szerkesztő Úr! Nem tudom én, de nem is lehetne leírni azt a jelenetet. Az öreg hol egyikükkel, hol másikunkat ölelgetett, de szólni egyikünksem tudtam.

TÁRCZA.

Emlékirataim.

Irtá: *Csetz János tábornok.*

— Utánnomási jog fentartva. —

A viharok korszaka.

Bethlen nagy hazaszereteteről azok a szavak is tanuskodnak, melyeket hozzám, az emigráció után, Párisban a Helder kávéházban, intézett:

„Lásd János, hogy ha nem térhetnénk többet vissza hazánkba, akkor egy kérvényt intéznék a főrendiházhoz, a melynek én is tagja vagyok, hogy az ország határai köré a kínai falhoz hasonló magas falat hússanak, hogy abból senki se ki, se be ne mehessen!”

* * *

A császáriak ellen változó szerencsével viselt hadjáratokról, a melyek Magyarországon 1848 októberétől kezdve letolytak, csak röviden emlékezhetem meg, miután azokban személyesen részt nem vettem. — Ezért ama végzetes időknél csak legfontosabb eseményeit említem meg e helyen.

A schwechati és moóri vereségek folytán visszavonulásra kényszerítve elhatározta Görgey, hogy a Dunánál

A zavar tetőpontra hágott, mikor Ferdinánd 1848. decz. 2-án 18 éves unokaöccsese Ferencz József javára, a magyar országgyűlés erélyes ellenzése dacára a trónról lemondott.

És ha azt hinné valaki, hogy az ellentétek egyenlithetők lettek volna, csakhamar az ellenkező tapasztalhatta. Magyarország felháborodása a vele szemben elkövetett sérelmekért világos lázadásnak tekintet s elhatározták, hogy osztrák csapatok fogják a szabadságért küzdő magyarokat leigázni és ezt a világot országot osztrák tartománynyá alacsonyítani.

A magyarok büszkesége természetesen egész társadalmi társadalmi ellene szegült ennek s nemsokára borzalommal látták a császáriak, hogy nem volt öző dolog a különben minden dologban oly közönyös magyaroknak hazafiai érzését lábbal tiporni.

1849. január 5-én Windischgrätz kardesapás nélkül vonult be Pestre s Budára. Ezáltal — elbizakodott — azt hitte, hogy a lázadást legyőzte és felhívta a nemzetet a feltétlen hódolásra.

A Debreczenbe menekült nemzeti kormány felelt erre a gögös felhívásra, hogy Magyarország függetlenségét, alkotmányát s nemzetiségét utolsó csepp vérükig megvédelmezik.

A nemzeti kormány ezen határozatának vitéz hősi védeink becsületére váltak. Egy hónap alatt annyi haladtak a honvédek kiképzésével, hogy már a támadó terére is átléphettek. Az osztrákok Galicziából visszavonultak Magyarországra. Görgey kiépítette a Magyarországot védő hadsereget, hogy az osztrákokat visszavetse s a magyarok számára a szabadság útját nyissa meg.

Végre Stephanek erőt vett magán és lelkes, szivigató pár szóval üdvözölte hazánk barátját és kérte szépen bennünket ezután is.

Az egész család jól beszél németül és az öreg néhány szót még tud magyarul is. Így például azt mondta: „köszönöm das Sie gekommen sind“, „mit esil Erzsébet?“ És csodálatos jól ejti ki az „Erzsébet“ szót. Leányát kérdezte.

Az öreg ur elmondta, hogy őt a szabadságharc kitérője itt érte, hogy már harmadfél évvel azelőtt itt élt és egészségesen beállt honvédeknek. Az uri-utczai ifjusági kávéházban állt be a 4-ik Vasvári zászlóaljba. Meg kell jegyezni, hogy az öreg ur most szerfelett gazdag kocsiházzal; mint vándorlólegény jött hazánkba és ha jól sejtem leve kötötte ide oly sok évre. Ezt egyes elejtett szavaiból láttam ki. Mély sohajjal többször ismételte: „a szép magyar leányok, oh a jó és szép magyar nők!“ — Ezt ő magyarul mondta; kissé nehézkesen, de megérthetően. Azt mondta, akkoriban egészen jól beszélt nyelvünket, de oly sok évig nem gyakorolva, elfeledte. Az egész hadjárat alatt mindig ott volt, hol zászlóalja. A Vasvári sereg egyik heves ütközete alatt kapott két sebet, vállán egy lövőhorzsolást és bal kezén egy nagy kardvágást. Hüvelyk-ujja majdnem egészen le volt vágva. A forradás éjszakai tüvelke ferdeségét sirva mutatta, mint büszke érdemjelét. Nem emlékszik a hely nevére, hol a sebeket szerezte. — A megsebesülését így beszélte el: a csata hevén először kapta a golyósebet, érezve, hogy jelentéktelen, bekötözte, nehogy sok vérvesztést szenvedjen és tovább harcolt nagy lelkesedéssel, mert látta, hogy övék a győzelem. Ekkor történt, hogy egyik sebesült honvédet véltelve rájuk ütött az ellentél egy lovastisztje, ekkor ő maga elé állva az ellen lovának kantárát megragadta, a lovát leszurta és honvédtársát vállára kapva elmenekült. A sebzése miatt egy napot sem volt távol csapatjától. A golyósebet bekötötték, visszavarrták, azonnal vissza-

ment zászlóaljához. Oh azt az összevarrogatott, forradásos kezét milyen szent érzélemmel szoritottam meg és egy óvatlan perczen tisztelettel csókoltam meg. Mit az öreg svéd gavallér zavarral fogadott és azonnal viszonzott. — Megnyugtattam! Mondván, hogy édes atyám keze helyett csókoltam meg az övét — jó atyámé helyett, ki régen porlik és ki szintén dicsekedve mutogatta sebhegyeit, mit a haza védelmében kapott.

Krook Erzsébet.

Megmutatta egyéb ereklyéit. Az attilájáról letéptett darab sinor, két kokárda, egy elszáradt ág, mit a magyar határon tört, egy néhány — már elmorzsolódott virág, fűszál. Egy kevés por — egy darab posztó, honvéd ruhájából. Mondja, hogy megvan nála a honvéd bakancsa és az egész attila. Mind ezeket sirba akarja vinni, legidősebb fia örzi azon meghagyással, hogy abban apját temessék és egyéb apróságait is vele tegyék a sirba. Van néhány falragasz, dal és kiáltványa.

A legidősebb fia állami mérnök, a második keres-

ődjé s a magyar kormánynak segítségére legyen. A Windischgrätz további előrenyomulását megakadályozandó, Görgeynek délnék kellett előnyomulnia, hogy a Tisza dékét megszállhassa.

1849. február 5-én ért Görgey hadseregével Lőcsére, a városban s annak környékén tábort ütött.

Az egyedüli út, mely Görgeynek a visszavonulásra s a fenyegetett haza megmentésére fennmaradt, el volt vágva. Görgey Lőcsén volt bezárva, Magyarország elveztnek látszott, hadseregének nagy része a Kárpátoktól nyugvón körülövezve. Görgey Lőcséből csak úgy menekült, ha magát hadseregével átvágja s csak így mentette meg a magyar ügyet, mely abban a pillanatban veszettnek látszott.

Schlick tábornok megszállva tartotta a Branyiszkon s a szoros s csak esoda által sikerült 4 honvéd zászlóaljnak Guyon parancsnoksága alatt egy zivatáros folyamán a szoros megkerülve a hegységen áthaladni. Schlick állásából kiveretett s az út Eperjes felé felszabadult.

Még ugyanazon éjjel elvonult Görgey egész hadseregével. Görgey átvonulása Eperjesre egy diadalmenetnek volt kezdete, a melynek következtében egész Magyarország felszabadult.

Február 26-án Kápolnánál harcolt a Dembinszky által vezetett hadtest a Windischgrätz és Schlick parancsnoksága alatt álló egézsített császári csapatok ellen.

Bár ezen első nagyobb csata eldöntetlen maradt, Windischgrätz mégis azt jelentette Olmützbe, a császári tábornok, hogy a zászlók meg vannak törve.

Ebből kifolyólag adta ki Ferencz József azon alkotmány-rendeletét, mely szerint a magyar alkotmány felfüggesztetik s Magyarország az összmonarchiába bekebelezetik.

Mintha a gondviselés is meg akarta volna büntetni ezen elhamarkodott ténykedést, a magyar fegyvereket győzelemről győzelemre vezette. A bécsi kormány megrettenve, Windischgrätzet megfosztotta a főparancsnokságtól s azt ideiglenesen Welden báróra ruházta. Buda várának parancsnokságát Hentzi tábornok kapta.

A nemzeti kormány nem maradt adós a felelettel a császári okiratra Kossuth indítványára 1849. április 14-én Magyarország függetlenségét hirdette ki s a Habsburg dinasztiát a magyar tróntól megfosztottnak nyilvánította. A nemzetgyűlés Kossuthot kormányzóknak nevezte ki s új miniszteriumot alakítottak.

Április 18-án Klapka és Damjanich Nagy-Sarlónál fényes győzelmet arattak, április 26-án Görgey verte meg a császáriakat Komárom alatt.

Május 21-én Kmetty vezérlete alatt Budát vették be bátor honvédjeink, a mely alkalommal Hentzi halálosan megsebesítettet.

Az osztrák haderő teljesen le volt verve. Magyarországból kiüzve s a nemzet győzelmeinek örömnappjait ünnepelte.

(Folytatása köv.)

kedő, harmadik kárpitos, negyedik kocsigyáros, átvette az apjától az üzletet. Legidősebb leánya egy doktor felesége, egy 18 éves és a 16 éves még otthon van. Többnyire magyar nevek van.

Nagyon hívtuk, jöjjön az idén hozzánk, mire az öreg szomorúan felelt, mondván, hogy jelen boldog öregségéből csakis az hiányzik, hogy még egyszer viszontláthassa Magyarországot — de nem mer megindulni, mert fél hogy az uton meghal és porai mégis csak Svédföldben pihenjenek. Beszélte, hogy mindig készült, de míg fiatal volt anyagi helyzete nem engedte, később félt, hogy meghal az uton.

Bejött velünk az egész család a hajóra és egész indulásig velünk maradt, minduntalan elkezdte az öreg, kezeit áldólag felemelve: „Isten áldd meg a magyart!” de könnyei elfojtották szavát — csak egy-két szót fogott tudott mondani, mi jól tudtuk, hogy áldást küld édes hazánkra.

Neje és leánya velünk sirt! Végre válni kellett! Neje s lánya támogatásával tántorgott ki a partra, hol nejeire dülve integetett míg a hajóból már csak mint kis pontok voltak láthatók. Azóta levelezési összeköttetésben vagyunk.

Fiai közül egygyel sem találkozhattunk, pedig mint az öreg mondja, egytől-egyig nagy magyar barát. „Úgy neveltem, hogy szeresse és tisztelje a dicső Magyar nemzetet” mondá kedves öregünk és ezt kisebbik leányánál Lizánál mi is tapasztalhattuk 6 heti együtt létünk alatt.

Szent István ünnepén, mert ezt velünk együtt az egész cursuson résztvevők, 118 egyén ünnepelte — Liza a tölem kapott nemzeti színű karszalagot egész nap viselte és akár minő ünnepség volt a svéd szalag mellett büszkén hordta a mi színünket is.

U. i. Szükségesnek látom az öreg ur által a kép házára saját kezűleg írt szavakat újból leírni, lévén kissé nehéz kibetűzni. Felülről lefelé:

Malmö $\frac{3}{2}$ 1896.

Éljen a Magyar, áll Buda még; azaz Él magyar áll Buda még!

Éljen a magyar.

Éljen negyedik zászlóalj Vasvári alatt.

Thomas Friderich Krook (olvasd: Krúk)

Geboren in Malmö. Sveden 1824. szept. 13.

A Budapesti Hírlap a gyászbeszéről a következőket írja:

Messze északon, a svédországi Malmöben meghalt a múlt év utolsó napján egy tiszteletreméltó öreg ur: Thomas Fredrik Krook, a ki idegen létére is nagyon szerette hazánkat, sőt a szabadságharcban vérét is ontotta érettünk. Haláláról unokája, Gunner Flensburg értesítette Wersényi Róza selmecebányai óvónót, a ki két ízben is vendége volt a családnak, a mikor a szőlőjdukurzuson künn járt Svédországban. Az óvónő sietett bennünket értesíteni az öreg szabadsághős haláláról, hogy krónikába szedjük az elhunyt hervadhatatlan érdemeit. Krook mint vándorló szíjgyártó-legény került a viharos időben Magyarországra. Még nem tört ki a szabadságharc, de már fönnen lobogott a harezi tűz, a mely az idegen fiatalember vérét is fölgyújtotta. Eljárt az ifjuság gyűléseire, megittasulva hallgatta Petőfit és a többi szónokot, márczius tizenötödikén ő is ott volt a Nemzeti Muzeumnál. A legelső közt volt, a ki beállt honvédeknek. Számos csatában vett részt s része volt a honvéddicsőség megteremtésében. Egyik csatában golyótól és kardtól súlyosan megsebesült, lábán kor-

házba került. A mikor csonka kézzel kibocsátott onnan, vissza akart térni ezredéhez, de az ellenség elfogta s mint idegent, kiűzte az országból. Azóta hazájában, Svédországban élt, de mindig szeretettel szót a magyarokról. Néhány magyar szavat még tud magyarul s vendégeitől mindig megkövetelte, hogy éljen t kiáltsanak a magyar hazára, ha házában magyar vendéget látott. Szobája tele volt szabadságharcú ereklyével; ezeknek egy részét Wersényi Róza utján elküldte a kolozsvári ereklyemuzeumnak. Egy gyöngyös kokárdát s néhány nemzetiszínű szalagfoslányt, a mely ann idején diadalmasan lengett a harc tűzében a magyar zászlón, magával vitt a sírjába. Családját is a magyar nemzet szeretetében nevelte föl s leányai gyakran játszó zongorán a magyar himnuszt.

A Hunyadiak siremlékei.

— Kivonat. —

(Vége.)

Az az ellenvetés pedig, hogy az alak vértelme XV. századi izlésre és munkára vall s így János királyt nem ábrázolhatja — megdől, ha meggondoljuk, hogy a vértezett siremlékek egész a XVI. század végéig divatosak világszerte s minthogy a fegyverzet (értékességénél fogva) túléli korát, melyben készült, XVI. századi emlékeken gyakran találunk régebbi típusú fegyvert. Erre számtalan példánk van, de hasznos lóan vértezett Báthory István lengyel király alakja Krakóban, 1586-iki siremlékén, továbbá Báthory Balázsár, 1598-ban készült kenotaphiumán és Berzevicse Márton 1596-iki siremlékén, melyeket Vármiában, illetve nyugati Poroszországban találtunk s fényképeztünk le.

Nem fektetünk reá nagy súlyt, hogy János király siremléke hol, mikor s milyen kőből készült sem arra, hogy a rajta lévő két czimerkép kecske vagy farkast, hollót vagy rosszul sikerült slóvácsast ábrázol-e, a milyet anyja, a tescheni hercegné viselt. De azt hisszük, hogy Izabella királyné állította fel Erdélybe költözködése alkalmával s erre vonatkozhatik Bethlen Farkas történetíró ama feljegyzése, hogy János király özvegye ura emlékére 1547. július hó 27-én királyi fényű isteni tiszteletet rendelt.

János király e siremlékének sohasem voltak csodái, mert őt Székesfejervárott temetvén el nemzeti — csupán emlékkő, mint őseié, mely eredetileg áll helyzetben, falba erősítve díszlett a templomban. Később aljat építettek neki s akkor rakták belé az alak lábfelőli részén a Kendy-czimeres kőlapot, melynek betűi így olvasandók: Francisco et Antonio Kendy. Ez a márványlap lábfelőli oldala tehát annak a siremléknek, melylyel az Izabella királyné tudtáig 1558 szeptember elsején megölt két Kendy nyugvó helyét jelölte meg az áldozatok rokonsága, vagy társai maga a bűnbánó özvegy királyné.

Attérve a Hunyady János nevét viselő siremlékre, a rajta fekvő alak meggyőződésünk szerint tényleg a kormányzót ábrázolja. Csakhogy a tumb — úgy a mint reánk maradt — nem egykorú, hanem a XVI. század közepéről való vagy átalakított mű, és Castaldo olasz tábornok készíttette 1558 nyarán, — ekkor ez ország s a szentkorona átvételére Erdélybe jött. E meglepő adatot Du Puy Péter francia történész közli, a ki 1850-ban Magyar-

nuzzi György barátról önálló tanulmányt közölve, megjegyzi, hogy midőn a mindenható államférfi (1551 december 17-én) alvinczi kastélyában megölték, megcsonkított s összefagyott testét néhány környöretes barátja felvette és a gyulafejevári székesegyház közepén állott üres kőkoporsóba tette, Hunyadi János kormányzó siremléke mellé, melyet Castaldo állított fel akkoriban ujonnan — Ferdinánd megbízásából; miután a régi eredeti emlék már nem volt meg teljesen és fedőlapja megromlott. Castaldo művészként egyéb emléke is maradt, s a katonalélek ez érdekes kapcsolata a művészi hajlammal hozta létre a mi meglévő Hunyadi-siremlékünket is.

Készítője — vagy mint Möller István műépitész hiszi: átalakítója, utánfaragója — nem nagy művész, afféle kőfaragó (lapicida), a ki ügyes ajtófélfákat, ablakkereteket farag, de a figurális ábrázolásban gyöngye, járatlan. A mellett nehéz feladattal kelle megküzdnie, midőn XV. századnak készült ábrázolni (vagy átfaragni) Hunyadi Jánost, melyen saját korának izlése, hatása is szembeötlök. De a mű végre elkészült és akkor reávéste emlékeztetőül mesterjegyét is, melyre szerencsésen rá is akadunk, egy másik (utolsó) művén, mely ma az Erdélyi Múzeum körégségtárában látható. Ez egy feliratos és 1597-es évszámot mutató díszes, czimeres ajtókeret, mely eredetileg a kolozsvári r á z s a (hibásan Báthory) házban állott. A szép munka már fejlettebb műizlésről tanuskodik, hisz tervezője férfikora derekán lehetett, midőn a háztulajdonos felszólítására elkészíté. A czimer — mely az irodalomban teljesen ismeretlen — szivalaku pajzsban két egymásra fektetett tört mutat, a pajzsa fölött három heraldikus liliummal. Így fordul elő az említett muzeumban ötször, s a Báthory-házban még háromszor; egyszer szerencsésen, az egyik szoba mennyezete zárókövén S. W. betűkkel jelölve. A bőkezű építő, a ház tulajdonosa tehát egy W. betűvel kezdődő és Stephanus vagy Sigismundus keresztnévű erdélyi nemes, vagy kolozsvári patricius volt s utána nézve a kolozsvári városi ó-levéltárban az egykoru jegyzőkönyvekben, rá is jöttünk, hogy keresett patriciusunk a gazdag Stephanus Wolffard, kit polgártársai két év mulván városbíróvá választván, 1581-től 1583 végéig viselte hivatalát, bírótársa lévén Ferenczi Antal királybíró. De megtaláltuk (dr. Posta Béla egyetemi tanár ur szives utbaigazításával) magát a képfaragót is Seres János személyében, kinek a kolozsvári ref. templomban lévő sírkövén — melyhez Herepei Gergely ref. lelkész sziveskedett elvezetni — láthatjuk ugyanazt a mesterjegyet, melyet az előbbi két műemléken, azzal a körirattal, hogy Seres mester 1579 márczius hó 24-ikén halt meg, miután — mint kitűnik — éppen befejezte volt a piaci rázsaház díszítését.

Hunyady János siremléke lábfeleli része gyanánt, a Kendy-testvérek tumbájának fejtől állott oldalát használták fel; eredeti azonban, a kormányzó XV. századi sarkophagjából maradt meg a csatajelenetet ábrázoló két reliefes oldala, melyeket még Kreckwitz is leír.

De örvendjünk, hogy e csonkult siremlékek így is megmaradtak.

Stilszerűen restaurálni a három, illetve immár négy becses siremléket, nem kerülhet szóba; sem a nemzetnek, sem a gyulafejevári káptalannak, a mellyé a kötelesség és díszesség egyaránt szól.

szenvedett emlékeket gondozni és századokra megmenteni. Allítsuk fel hát őket méltóbb helyre, mint a hol most hevernek: a templom közepére vagy oltárak elé, hol eredetileg álltak, Mátyás király idején. Hisz már derengeni látszik az idő, a „melyben — mint a jó Kovacsóczy Mihály 1838-ban kesergett — nemzetünk nagyjainak számára Panteon emelkedik s a háladatos unoka helyet rendel benne a Hunyadiaknak.“ S ha a Végzet nem engedte meg, hogy Wawelünk legyen, mint a lengyeleknek és Hradsinunk, mint a cseheknek — adjunk hálát Istennek, hogy legalább megmaradt Hunyadi tumbájának egy része, öcscsének egykoru sarkophagja s a mi tán még magasztosabb: utolsó nemzeti vérbeli királyunk eredeti siremléke.

Dr. Veress Endre.

Az erdélyi róm. kath. világi- és szerzetes papság

az 1848—49-iki szabadságharcz alatt.

(Folytatás.)

27. *Dávid Antal*, sz. Csikszerezében 1818. szept. 27-én, sz. ferenczrendi áldozár, udvarhelyi profes. II. schol. pat. Szabadságharczunkban lelkesen és tevékenyen vett részt. Jelen volt az agyagfalvi gyűlésen, azután a székelységgel elment Szászrégenig, Gedeon által M.-Vásárhelynél a székelységnek szétveretése után ő is hazatért. Azután is mindvégig híven küzdött a nemzet szent ügyéért. — Midőn a napokban felkérte, hogy mondaná meg: mi volt 1848—49-ben? s melyik csatában vett részt?... Azt felelte egész szerénységgel: „ő ezekről nem szólhat; mivel mi papok a szerénységnek s alázatosságnak vagyunk a hirdetői; nem illik tehát érdemeinkkel urbi et orbi dicsekedni.“ Jelenleg udvarhelyi szent-ferenczrendi zárdafőnök, híres asceta. — Fájdalom! hasonló szerénység és alázatosság érzete miatt történt az, hogy több világi- és szerzetes papnak 1848—49-iki rangjáról, hazafias tényeiről kellő felvilágosítást nem kaphattam, mi miatt hiányos és hézagos némi tekintetben közleményem.

28. *Demeter Endre*, szül. Lövétén 1821. márczius 8-án, hódosi plebános, táborigaz. Megh. 1883. nov. 18-án, mint udvarhelyi plebános, gajdobrai prépost s kerületi esperes.

29. *Domy Gergely*, szül. 1817. márczius 17-én, balánbányai plebános. Mint magyar ügyek pártolása által kompromittált egyén 1850-ben plebániájától meg volt fosztva, de 1851-ben már mint zetelaki káplán alkalmazva volt. Meghalt ugyanott 1860. jun. 30-án.

30. *Eismann Miklós*, sz. Gyulafehérvárt 1811. jul. 16-án, nagyszebeni külvárosi lelkész és k. terézvárházi hitoktató. Hazájáért lelkesedő, annak szabadsága, oltalma és védelmezésére a népet buzdító derék pap volt. Midőn 1849. márczius 11-én Bem N.-Szembet bevette, ezen győzedelmes hadművelet alkalmával az árva-házi templomban tartott hálaisten szolgálatkor hazafias beszédeért később üldözőbe vétetett; miért ő még június 14-ike előtt a magyar sereggel Szebenből eltávozott s táborigaz. lett. Megh. 1849. aug. 30-án Zsibi faluban cholera-ban.

31. *Endes Zsigmond*, sz. 1822. jun. 9-én, szent-ferenczrendi II. éves theologus, deési nemzetőr. Megh. 1886. jul. 17-én Köhalomban, mint Praesidens. — Őt az osztrákok elfogták volt, besorozták; de a katonaságból megszabadult, a szerzetes életet választotta.

32. *Farczádi Kovács Mihály*, sz. Kolozsvárt 1816. jan. 17-én, Károly Ferdinánd ezredi lelkész. Olaszhonból jött hazra ezredével Kolozsvárra 1847-ben; 1848-ban honvéd-tábori lelkész lett, a honvédségben egész tábori oltárfelszerelvénnyel átjövén, számos ütközetnél jelen volt. Nemcsak zászlóaljánál, hanem más zászlóaljknál, huszároknál s tüzérségnél is igen lelkesítő, hazafias beszédet tartott; s szeretettel vigasztalta a haldokló vitézeket, a katonaság és tisztek előtt nagy tekintélyben állott. A fegyverletétel után Erdélyből Magyarországra menekült; sok bujdosás után Talpason egy Kábdéb gazdag földbirtokosnál álnév alatt házi nevelő volt, kit később a család 800 frt nyugdíjjal megjutalmazott. De magán üzletekbe bocsátkozván, pénze azokba veszett. Öreg napjaiban Lönhárt Ferencz püspök jósa kegydíjjal segedelmezte. Menekült papjaink között legtovább ette a bujdosás keserű kenyerét.

33. *Fejér József*, sz. Hatolykán 1825. márcz. 12-gyergyó-szt.-miklósi káplán. A magyar ügy lelkes pártolása és előmozdítása miatt az osztrákok elfogták, Nagy-Szeben, Udvarhely és Csik-S mlyón börtön-büntetés szenvedett. Azonban, 1850-ben visszakapta szabadságát. Meghalt mint csik-szentléleki plebános-helyettes 1887. április 11-én.

34. *Ferenczy János*, sz. Tusnádon 1801. nov. 5., kászon-ujfalvi plebános, nemzetör. Megh. 1851-ben.

35. *Ferenczy József*, sz. N.-Kászonban 1806. szept. 6-án nagy-kászoni plebános, ker. jegyző. — Ugy a templomban, mint a piacon nyíltan többször szónokolt 1848-49-ben a magyar sz. ügye mellett. Hogy el nem fogták és rabságot sem szenvedett, Puskás hadnagy hathatós pártfogásának köszönheti. — Mint gondnok halt meg Gyulafehérvárt 1870. jan. 30-án.

36. *Finta István*, sz. 1820 aug. 16-án, m.-vásárhelyi gymn. tanár és subreigens, tábori pap. Meghalt 1895. decz. 3-án, mint szászrégeni nyug. plebános és tiszt. alespercs.

37. *Fodor Antal*, sz. Maros-Vásárhelyt 1807 jun. 6-án, csik-szentdomokosi plebános, 1848-49-ben tábori pap. A szabadságharczi mozgalmakbani lelkes részvétele-ért 1849. aug. hóban elfogatott, 1850 január 9-én Csik-Szeredában a hadi törvényszék által kötél általi halálra ítéltetett, a mi 12 évi vasbani várfogságra kegyelmezett minden vagyontól megfosztás mellett. Előbb a csik-somlyói, azután a székely-udvarhelyi sz.-ferenczrendi zárdába hurczoltatott; innen Szebenbe, a hol huzamosabb ideig volt. A honnan Olmützbe, azután Josefstadtba vitetett. Innen egy érdekes arczképe van tuschrajzban kezén lánczcal ábrázolva, mely Székelyudvarhelyt egy rokonának van most birtokában. Kiszabadult 1856-ban s 1857-ben gyimesi káplánnak nevezetett ki. Megh. 1885. jul. 25-én, mint fenyédi nyug. plebános-helyettes. — Mélyen megható és indító arczképét ns. Jung-Oseke Lajos székelyudvarhelyi apát-plebános ur szivességéből t. olvasóinknak közelebről be fogjuk mutatni. Az ország évezredes alkotmánya, állami élete, önállósága, nemzeti egységünk s történelmi hagyományaink védelmezéseért egy papot, az istennek szolgáját még arczképen is ily borzasztó helyzetben látni a legfájdalmasabb és szomorubb érzelmet, gondolatot kelti fel lelkünkben; iszonyu időkre s a legborzasztóbb rémuralomra emlékeztet vissza még félszázad lezajlása után is!...

38. Gyergyó-Szent-Miklósi dr. *Fogarasy Mihály*, sz. Gy.-Szt.-Miklóson 1800. szept. 17-én. Hittudor, cs. kir. udvari káplán s skutári címzetes püspök volt 1848-49-ben; a mely idő alatti hazafias érzelme országszerte elismert volt. A magyar püspöki kar is 1848.

okt. 28-iki feliratával, melyben a belbékének mihamarább törvényszabta uton leendő helyreállítását kérte, Fogarasyt küldte Olmützbe. — Itt Lobkovitz hg. kijelenté, hogy ő Felsőge testületektől nem fogad el küldöttséget és őt csak mint egykori udvari káplánt kívánja Lobkovitz jelenlétében látni, de küldetésének tárgyát szóval se említse. Ferdinánd király ekkor neki azt mondta: „Imádkozzanak, hogy Isten a nehéz napokat mielőbb fordítsa el!“ *) Fogarasy ezután magyar érzelméért sokáig mellőztetett, püspökséghez nem juthatott. Csak a nagyszebeni — a nemzet által soha nem helyeselt — Landtagbai bemenés után, 1864. nov. 25-én nevezetett ki erdélyi püspökké s méltatta ő Felsőge őt valóságos belső titkos tanácsosai sorába felvenni.

39. *Frendl Károly*, szül. Zalathnán 1817. február 11-én, vizaknai plebános. 1849. jul. 25-26-ika közötti éjjel elfogatott a N.-Szebenből kijött császáriak által, a hova a katonai fogházba hurczoltatott, gyanusított: miszerint a magyarok kormányzása alatt cselekménye, irományok és levelezései által magát a fenséges uralkodóház és kormánya ellen vétkessé tette, közreműködése s lázadási fondorkodásaiból ártalom eredett.***) — A mik tekintetében 26-án 39-ik szám alatt a cs. kir. ideigl. város- és székvezérség felhívást intézett tudakozódni. — Wagner J. őrnagy 27-én összehívta a tanácsot és választott közönséget s attól nyilatkozatot kért. Ez kedvező nyilatkozatot adott s aug. 13-án tartott ülésben Frendl kiszabadítására kezeslevél is készítettett, mely a rendelet szerint négy kezes által aláíratott s tanácsilag megerősítettett és Szebenbe beküldetett; minek folytán a fogságból ki is szabadult. Csik-Rákosra káplánnak tétetett. Meghalt 1864. aug. 22-én, mint jobbágytelki plebános.

(Folyt. köv.)

Gyászrovat.

Palla József okleveles ügyvéd, volt 48-as honvéd, megyei bíró és nyugalmazott törvényszéki tisztviselő 76 éves korában meghalt Szolnokon. Az elhunyt végigküzdötte a szabadságharcot, azután c-öndes visszavonultságban élt Szolnokon. Agglegény volt és mintegy 70 ezer forintnyi vagyonát jótékonycélra hagyta. Végrendeletében, melynek végrehajtójává Lippich Gusztáv főispánt kérte fel, alapítványt tett a szabadságszobor fenntartási költségeire, a Ferencz-rendi szerzetnél misc-alapítványra, a főgymnasiumnak pedig 6 ezer koronát hagyott!

Portir Lajos. Borzalmas halállal halt meg Budapestén egy 48-as honvéd, Portir Lajos, volt pest-vármegyei bizottsági tag. A Sütő utca 6. sz. alatt lévő lakásán ágyban fekvé, pipálgatott, miközben elaludt s a pipa parázsa a dunnára hullott. Néhány pillanat alatt lángba borult az ágyanemű s Portir Lajost félholtan mentették ki a tűzből. Kórházba vitték, a hol másnap meghalt. Deczember 16-án volt a temetése s Horváth Sándor evangélikus lelkész bucsuztatta el családjától és a nagyszámu gyászoló közönségtől.

Szaák Elek volt 48-as honvédfőhadnagy, m. kir. nyugalmazott honvédőrnagy, decz. 13-án életének 82-ik évében meghalt Csurgón.

Szmolen Imre 1848-49-iki szakaszvezető, nyugalmazott tanító Szepesváraljának volt pénztárnoka és utbiztos, decz. hó 7-én Rimaszombatban, hol néhány év

*) Szinnyei J. „Magyar Irók“ III. k. 596-598.

**) Szentkatolnai Bakk Endre: „Az 1848-49-iki szabadságharc alatti események Vizsgálata“ 207.

óta nyugalomban élt, 78 éves korában elhunyt. Teme-
tése nagy részvét mellett ment végbe. A tisztos öreg
ember utolsó napjáig mindig derült hangulatban volt s
minden nyáron várta rokonát Szmolen Antalt, a ki
megigérte, hogy meg fogja látogatni az öreg nyugal-
mazott tanítót.

Váry Olvasztó József. Az Érmellék egyik köz-
ségében, Asszonyvásáron a minap halt meg fehérgyar-
mathi Váry Olvasztó József volt 4-as honvédfőhadnagy.
Az elhunyt a szabadságharc idején mint öt gyermek
családapja állt be honvédek Bem seregébe. Kossuth
megbízásából a fészkelődő oláhok ellen vezetett expe-
diciós hadtestbe osztották be, mint huszár főhadnagyot.
Kevéssel Abrudbánya elpusztítása előtt, mint tutár
ment Kossuth Lajoshoz Debreczenbe, a hová 3800 drb.
aranyat vitt el. A hegyvidék akkor hemzsegett az oláhok-
tól, a kik minden kis utat megszállottak. Váry azonban,
a ki hatalmas termetű, próféta-szakállu ember volt, oláh
pópának öltözködött s így jutott át rajtuk minden baj
nélkül. — Debreczenben Kossuth Lajos átvéve a pénzt,
ellátta Váryt utasítással és jelezte, hogy Drágos már
két nappal előbb Abrudbányára utazott, az oláhokkal
való egyezkedés végett. Váry visszatérve, tanuja volt
annak a mérsárlásnak, melyet akkor vittek véghez, a
mikor Csutak parancsnok helyettese. Hatvani őrnagy a
békealkudozás közepette előre nyomult, jöllehet Drágos Jan-
kuval és Axentyével már majdnem rendbe jött. A magyar
sereg 1100—1800 emberből állott 12 ágyuval s ebből a
seregből alig 250—260 ember menekült meg. Abrudbányát
főlprédálták az oláhok s Drágost is megölték. A kevesek
közt, a kik megmenekültek, volt Váry is, a ki hat sebből
vérzett. A biharmegyei közkórházba került, s a mire föl-
gyógyult, akkor a muszka már Debreczenben volt. Váry
birtokára vonult vissza s ott rejtőzött. Egy rokona azonban
följelentette. Az oroszok kétszer is jártak nála házkutatást
tartani, fölforgatták mindent, de nem találtak semmit.
Váry 9 évig bujdosott s végre is az ötvenes évek elején
Veszprém Gáspár derecskei főszolgabíró védelmezte meg
a további üldözéstől. Többször megtette, hogy Váry nevét
Váraynak írta, s mikor aztán a bujdosó honvédet elfogták,
mindig kisütötte, hogy nem ez az a keresett Váry. — Az
elhunyt szabadságharcos 88 évet élt. Csatár Arpád.

Barla József halála. Idősb. dragomirfalvi Barla
József földbírtokos, negyvennyolczas honvédermester,
életének hetvennegyedik évében, december 28-án
Tordán elhunyt.

Endli Ferencz volt 48-as honvéd, nyugalma-
zott magyar királyi pénzügyőr főbiztos december
25-én, életének hetvennegyedik évében meghalt
Vácson. Endli Bem tábornok seregében végigküzd-
ötte a szabadságharcot, ott volt Piskiné, Nagy-
szebennél, Segesvárnál. Bemmel együtt menekült, de
utközben megbetegedett s elmaradt. Akkor elfogták
és besorozták az osztrák hadseregbe, a hol nem-
sokára hadnagygyá lett s Olaszországba küldték.
Később visszakerült Magyarországra s nemsokára át-
lépett a pénzügyi szolgálatba.

Dr. Kájlínger Zsigmond, Csongrád vármegye
nyug. j. orvos, 1848—49-iki honvéd ezredorvos, decz.
21-én, élete 86-ik évében Csongrádmindszenten el-
hunyt. Temetése, melyen a vármegyei tisztikaron
kívül nagy számú közönség vett részt, decz. 23-án
ment végbe. A megboldogultban Kajlínger Mihály a
székesfővárosi vízművek igazgatója, nagybátyját
gászolja.

Böckh Mór köz- és váltóügyvéd, negyven-
edikén

KÜLÖNFÉLÉK.

Görgey és az uj esztendő. Tavaly nem volt
az év legelső napján a székesfővárosban Görgey Arthur
tábornok; tehát mostan, amikor már 55-ik évfordulóját
ünnepeljük a nemzet legutóbbi szabadságharcának, az
ősz tábornok tisztelői örömmel használták föl a ked-
vező alkalmat, hogy Magyarország egykori teljhatalmu
diktátorának, aki most Budapesten tartózkodik, boldog
ujévet kívánjanak. Már csupán két honvédtábornok él
(a jelenlegi honvédtábornok állományában nincsenek
tábornokok): az egykori főparancsnok Görgey Arthur
és Csetz János, a ki kénytelen volt uj hazát és uj fog-
lalkozást keresni a La-Plata államok fővárosában, a
tőlünk sok ezer kilométernyi távolságban fekvő Buenos-
Airesben, a hol azután családot is alapított. Amde
amíg Csetz nagyon beteges, Görgey egészségben van.
Az irodalom termékei, a szinpadok uj darabjai, a mű-
szerészet s a vegytan vívmányai, társadalmi ügyek, hir-
lapcikkék, katonai dolgok és a külpolitika eseményei
nemcsak érdeklik őt, hanem alaposan, helyesen tájékoz-
tatott bírálóra találnak benne, noha már elérte a kor-
határt a 80-as és 90-es évek között. Görgey életmódja
még most is spártainak nevezhető: keveset és egyszerűt
étkezik, kemény faágyban alszik, a divatos öltözködés-
nek nem rabja. Hideg időjárás nem fészélyezi őt: ujév
estéjén is fődetlen fővel és könnyű kabátban kísérté ki
egyik látogatóját a hideg lépcsőházba ennek tiltakozása
daczára. Hálószobája egyuttal lakó- és dolgozószobája
is; két ablaka a váczai-utczára nyílik. Ama bérház II-ik
emeletén fekszik, ahol az 1860. márczius 15-iki politi-
kai tüntetés áldozata: Forinyák joghallgató meghalt.
Fivérének: Görgey István kir. közjegyzőnek, családja
körében tölti az ősz hadvezér napjait. Ujév estélyén bi-
zalmas jóbaráti és családi körben mulatott. Szemevilága
és hallása még egészen jó; haja merőben ősz és kopo-
nyája kopasz; emiatt látható ama forradás, melyet a
nemzet s a hon igaz ügyéért vívott egyik csatájában
ellenséges golyó által ütött veszélyes, nagy seb gyógyu-
lása okozott neki. Nyáron kertészkedik az ősz hadvezér.

Schweidel tábornok szobra. Zomborban szob-
rot akarnak állítani a város nemes emlékü fiának, a
vértanu Schweidel tábornoknak. A belügyminiszter or-
szágos gyűjtést engedett és Zombor szabad királyi
város törvényhatósága hivatalos átiratban kéri föl az
ország minden törvényhatóságát az adakozásra. A szo-
borbizottság nevében pedig Vértesi Károly elnök és
Krump Vilmos jegyző ezzel a fölhívással fordul a nagy
közönséghez:

Az aradi tizenháromnak áldott emlékét megörö-
kítette a nemzeti hála és honfiai kegyelet. A megdi-
csőült vértanuk sorában van Schweidel József, 1848—
1849. évi szabadságharcunk hős honvédtábornoka. Ve-
lünk küzdött ő is hazánk szabadságáért, velünk szenvedett
ő is vértanu-halált.

Schweidel József Bács-Bodrog vármegye szülötte.
Zombor város falai között ringott bölcsője. Itt szivta
lelkébe azt a törhetetlen haza- és szabadságszeretetet,
mely őt a nagy időkben, midőn a félvilág ellenünk tá-
madt, nemzetünk félistenei közé emelte és a szabadság
vértanujává avatta.

A tizenhárom iránt a nemzet már lerótta a ke-
gyelet adóját. Az aradi Golgotát Panteonná szentelte.

Több, mint félszázad forgott le az idő kerekén,
mióta vértanunk lerázta magáról azt, a mi földi, maga
pedig éltető eszmévé magasztosult.

Bács-Bodrog vármegye és Zombor város közönsége hozzájárult áldozatával az aradi vértanu-émlék fölállításához, de nagy fia iránt külön is le akarja róni a hála köteles adóját. Részben már le is róta. Vértanúságának évforduló napján az összes hatóságok és testületek részvétele mellett nagy ünnepséggel leplezte le Zomborban az emléktáblát, mely szülőházát jelzi. De szobrot is akar emelni neki, kit a magyar história muzsája a nemzet halhatatlan hősei sorában magasztal, hogy érczben is lelkesítsen és buzdítson örök időkre a hazaszeretetre.

Emeljünk szobrot országos adakozással, örökítsük meg áldott emlékét mindannyian magyarok, mert mindannyiunkért vértett ő. Édes hazafias kötelességünk ez, mert az ő szobra jelképe lesz az igaz, az önzetlen hazaszeretetnek, melynek glóriája fogja körülragyogni megdicsőült alakját és még a késő nemzedék is hevülni és lelkesülni fog a szent nemzeti ideálokért, melyek egyedüli és tiszta forrásai a nemzet virágzásának és boldogságának.

Valóban a nemzet addig nem róta le a vértanútábornokok iránt való háláját és kegyeletét, a mig valamennyinek külön szobra nincs. A Schweidel-szobor is ez adósság egy részletét törleszti. Hiszszük, hogy a közönség lelkesedve fog erre a célra áldozni. Az adományt a Schweidel-szoborbizottság címére Zomborba küldeni.

Damjanich-szobor. A Szolnokon föllálandó Damjanich-szoborra sok adomány folyt be az ottani szoborbizottság pénztárába. A bizottság ezt a kimutatást küldte be hozzánk az adományokról, a melyek 1902. október 23-ától november 22-éig érkeztek:

Tóth János országgyűlési képviselő gyűjtése Budapest 200 kor., Pozsony szabad királyi város 100 kor., Szeged-Nagykun-Szolnok vármegye adományának első részlete 100 kor., Szeged szabad királyi város 100 kor., Szolnoki kir. főgimnázium tanárai és tanulói 100 kor., Csány Imre gróf dr. Poó 100 kor., Bessenszögh közönség gyűjtése és adománya 69 kor., Nemes gróf, Bánhalma 50 kor., Baghy Imre, Kengyel 30 kor., Jászdósa község gyűjtése és adománya 65 kor. 55 fill., Tiszassas község gyűjtése és adománya 22 kor. 26 fill., Jászapáti kölesünpénztár 20 kor., Jászládány község gyűjtése 11 kor. 40 fill., Selmező és Belabánya 10 kor., Szegedi Napló gyűjtése 7 kor., Alattyáni olvasókör 5 kor., Felsőszentgyörgy 5 kor., Rákóczi falva 5 kor., Igazfalva községből 3 kor. 80 fill., Kenderes 2 kor. 50 fill., Wodianer Albert báró, Budapest 100 kor., Tiszakürt község gyűjtése és adománya 35 kor., összesen 1141 kor. 51 fill. Az eddig kimutatott összeg 2493 kor. 16 fill. Együttvéve 3634 korona 67 fillér

Jurisich Miklós Kőszegvára kapitányának szobra. Kőszeg városában mozgalom indult meg, hogy szobrot állítsanak a 16-ik század egyik legnagyobb katonájának, Jurisich Miklósnak, a ki mint Kőszeg várának kapitánya, hetekig hősiessé védekezett a törökök ostroma ellen s ezzel megakadályozta, hogy a félhold úrrá legyen Németországban is. Hiteles krónikák elmondják, hogy Kőszeg városa 1535-ben elküldte Moser György és Kovács Pál szenátorokat Németországba, hogy gyűjtést rendezzenek az összelődözött város ujjaépítésére. A szenátoroknak Vilmos bajor herceg 140, Augsburg városa 200 rénes forintot, Ulm városa 6 mérő puskaport, Meiningen 10, Straszbürg 100, a heidelbergi örgróf 50, Frankfurt, Heilbronn és Nordlingen városok 20-20

20 puskát, a regensburgi püspök 10 és Passzau 10 rénes forintot adományoztak. A szoborbizottság országos gyűjtést indít, azonkívül fölkéri a nevezett német városokat is, hogy járuljanak hozzá a szobor költségeihez.

Az olmützi foglyok emlékeiből. Érdekes reminiscenziákat elevenít fel az olmützi 48-as várfoglyok életéből lapunk egyik olvasója. A várfoglyoknak — írja — meg volt tiltva a szabad levélváltás, csak felbontott német nyelvű leveleket vehettek kézhez. A foglyok azonban szabadabb érintkezésre vágyva a világgal, engem, kis gyermeket szemeltek ki levélhordójuknak. Atyám, Kökényessy Szaniszló, negyvennyolczas honvédőrnagy, ugyanis szintén a foglyok között volt. Én szabadon járhattam be és ki a várba, nem törődött velem senki. Édesanyám gondosan a bluzom alá rejtette a titkos leveleket, amelyeket a várban a rabok sétája alatt én mindig ügyesen atyám kezébe csuszattam. Ekkor átvettem a rabok leveleit is. Gyorsan vége lett azonban az én titkos levélhordásomnak. Egyszer amikor éppen levelekkel megrakodva jöttem ki a várból, észrevett a várparancsnok, megtetszhettem neki, mert fölkapott ölébe s össze-vissza csókolózás, ölekezés között azonban figyelmessé lett, hogy recseg-ropog a bluzom alatt valami. Gyanakodni kezdett, felkapcsolta a bluzom övét és — a levelek kihullottak. Ejjel átjött hozzánk a várparancsnok nővére, aki anyámnak jó barátja volt és értésünkre adta, hogy még éjjel hagyjuk el anyámmal Olmützet, mert reggel már foglyok leszünk. Így ért véget az én titkos levélhordozásom.

Százhat esztendő óta él szabadságharczi élelemző. Komáromból írja tudósítónk: A város legöregebb asszonya, özv. Fuksza Vendelné, született Srank Mária október 25-én meghalt. Százhat esztendő volt. A legutolsó ideig jól hallott és látott, csak a lába gyöngült el. Azért naponként kétszer mégis kísértelt nőrokona karján. Tejeskávét és huslevest volt a napi élelme. Utolsó órájában az arról beszélt, hogy ki fog sétálni; egyszerre lehunyta szemét és csöndesen elaludt örökre. Férje, a ki ezelőtt tizenöt évvel szintén százhat éves korában halt meg, a szabadságharczban egy magyar sereg élelemzője volt s felesége is folyton mellette volt a táborban. Az ácsi csatában golyózápor közben osztotta ki az élelmet a honvédeknek. Az asszony Kosuthot és Görgeyt személyesen ismerte. Klapka többször kitüntette azzal, hogy az ő kintjában fogyasztotta el reggelijét.

Rákóczy esztendője. A debreczeni Csokonai Kör méltó módon, szándékozik kivenni a maga részét abból az országos ünneplésből, melylyel az 1903. évben a nemzet minden rétege készül följutítani a nagy szabadsághősnek és bujdosó fejedelemnek, Rákóczynak a dicső emlékét. A Csokonai Kör ki fogja külön kötetben adni mindazon okleveleket és iratokat, melyek Debreczennek a Rákóczy szabadságharczban való részvételére vonatkoznak, melyek Debreczennek Rákóczy-korszakbeli viszontagságos történetét világítják meg több oldalról. A Csokonai Körnek Rákóczy könyvét a kör elnöke, Géresi Kálmán fogja szerkeszteni, aki Debreczen városa és a Rákóczy-kor történetének egyaránt alapos ismerője.

szabadságharczó. Banga Mihály, közv., jelenleg munkás. Somogyi János, közzítész a 30. zászlóalomban, jelenleg munkaképtelen. Olasz Ferencz, közv. Miklós-huszárezredben, jelenleg földmives. Méhes Ágoston, közzítész a 102. z.-aljban, jelenleg foglalkozás nélkül. Elek Imre, tizedes a 2. vadász z.-aljban, jelenleg foglalkozás nélkül. Ágoston János, közzítész a tüzéreknel a 102. z.-aljban, jelenleg asztalosmester. Oláh Mihály, közv. jelenleg táborában, jelenleg földmives. Singer Károly, tizedes az 58. z.-aljban, jelenleg magánzó. Csada Károly, közzítész a 41. z.-aljban, jelenleg bormérő. Huszár Pál, közzítész a 30. z.-aljban, jelenleg földmives. Kiss István, közzítész, jelenleg munkaképtelen. Tóth Sándor, tüzemester a 102. z.-aljban, jelenleg magánzó. Csende Lajos, tizedes a Kossuth-huszároknál, jelenleg lakatos-iparos.

(Folyt. köv.)

A magyar szabadságharcz története a társaság ifjúság számára, írta Barang, kiadta a Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság. A Pallas ifjúsági társaság régi hiányt pótolta ezzel a karácsonyi könyvvel, melyre szánt szép képeskönyvvel, melynek czimlapját Károly János festőművésztől hangulatos rajza díszíti. 1848—49. évek nagy eseményeit az ifjúság használatára szánt teljes történelmi munkába összefoglalva még senki sem írta meg. — Úttörő feladatot végzett az ifjúság egy régi publicistánk, a ki még kiadatlan nagyobb történelmi műveinek kivonata gyanánt dióhéjba szorítva tárgyalja el kis fiának a szabadságharcz történetét, szíves tárgyúsággal, mindvégig érdekesen. Szerző abból szempontból indul ki, hogy magyar ember nem is lehet rossz hazafi, s hogy hazánk javát akarták azok is, akik a függetlenségre való törekvésben vezérelt láttak mérsékelni kívánták. Ismertetvén az előzményeket, a magyar nemzeti méltatásával a pozsonyi országgyűlést s a magyar nemzeti mozgalmakat írja le. Kiemeli Batthyányt s az ő törvények atyját Kossuthot, ismerteti a nemzetiség bajokat, a pesti országgyűlést, a szerb és horvát felkelést, a schwechátai csatát, Görgeyt, a honvédelmi bizottságot, a trónváltást, a debreczeni országgyűlést, a szabadságharcz eseményeit, a függetlenségi nyilatkozatot, Budavár ostromát, Bem hadjáratát és az oroszok betörését. A szerző leírja a veszített csatákat, a szegedi országgyűlést, a temesvári ütközetet és a világosi fegyverletét. A szerző azt is az igazsághoz híven, a mi ezután következett, a rémkorszakot, a száműzöttek sorsát: de kiegészítvén a történetet a nemzeti ügy diadalával, Deák Ferenccel méltatásával és a koronázással, mely a szomorú korszakot lezárta s boldogabb korszak küszöbéhez vezette a nemzetet. Hazafias érzéssel, higgadtan és tárgyilagosan írt jó könyv ez. Az igazságot szolgálja; de szerény és béke szelleme lengi át. Mond újat is sokat; de nem mond, az az igazság erejével hat az olvasóra. — A könyv kiállítása — ajándékol legalkalmasabb mód a könyv ára diszkötésben 4 korona, megrendelhető a Pallas részvénytársaságnál, ugyanczintén az országos könyvkereskedésekben.

Az 1849-iki orosz invázióban résztvevő orosz katonák halála. A szentpétervári „Novoje Vremja“ írja: 1849. nov. 16-án hunyt el Szentpétervárt Venimaninovics Mihály. Az elhunyt 1829. június 6-án született. — A katonai pályán bevégzve a testőrséghez zászlóalj vezetését, résztvevett az 1848—49-ki magyar szabadságharczban, továbbá az 1854—56. és az 1863-iki orosz háborúban.

Kossuth Lajos komornyikjának kérelme. A magyar szabadságharcz 10. évében át

volt komornyikja, levelet írt Torinóból a polgármesterhez, a melyben szükös anyagi viszonyaira hivatkozva, segílyt kér a főváros hatóságától. Igazolással beküldötte az öreg komornyik Kossuth sajátkezű aláírásával ellátott s neki adott arczképet. Csatolja továbbá Helff Ignác levelének hitelesített másolatát is, amelyben azt igéri, hogy Susennának szószólója lesz Kossuth fiánál s a többek közt arról is értesíti, hogy ő javaslatot tett Budapest hatóságánál az iránt, hogy a Kossuth Lajos temetésére szánt összegből neki is juttassanak. A költségek azonban olyan nagyok voltak, hogy a megszállt összegből erre a célra semmi sem maradt. Halmos János polgármester az öreg komornyik kérelmét áttette a tanácshoz.

Kossuth Lajos védegylete. Nem elég ünnepelni, hangzatos szavakban évente egyszer kétszer ajkainkon hordozni Kossuth Lajos eszméit. At kell ezeket az eszméket vinni a *gyakorlati életbe*. Kossuth Lajos emléket akkor tiszteljük igazán, ha az ő utmutatásait nemcsak hangoztatjuk, hanem követjük is.

A követéshez gyakorlati irányítás, utmutatás, vezetés kell. Ezt a vezetést teljesíteni fogja a Történelmi Lapok. Közölni fog Kossuth Lajostól a védegyletre vonatkozólag a muzeumban őrzött eredeti leveleket. Azonfelül a lapok borítékán ismertetni fogja azokat a módokat, a melyek a hazafiaknak lehetővé teszik azt, hogy a Kossuth eszméit a védegylet szellemében gyakorlatilag érvényesíthessék.

Kossuth Lajos helyett felakasztott szobor. Lapunk első számában képből mutattuk be az alakját annak a szobornak, a melyet az önkény Kossuth Lajos helyett felakasztatott. A szobor az Ereklje Muzeumnak egyik fő ékességét képezi. A 27 cm. magas Kossuth-szoborról a száz éves évforduló emlékére néhány gipsz-másolatot készített az Ereklje Muzeum. — A szoborból rendes előfizetőink részére 3 korona beküldése ellenében küld a muzeum egy példányt.

Történelmi Lapokra előfizettek. Dr. Reiner Zsigmond 25 kor. *Egész évre:* Sassy István, Szabó József, Kolozsvári román kath. főgymnasium lyceumi könyvtára, gróf Toldalagi Samu, Tomanoczy Endre, Gábor Dénes, Orbók Mór 6 kor. — 5 koronát fizettek: Deésy Albert, Bakk Endre, Okolicsányi István, Vincze István, Hellebronth Pál, Módy Elek, Novotni Imre, Buday Elek.

Fél évre: Székfü György, Antos János, Kléger József, Koós Ferencz, Debreczeni Ignác, Lehner Sándor, Várady Lajos, Ekkel György, Sárkány Sámuel, Tamási István, Velits Ödön, Fülöp Albert, Karsa Ferencz, Vetési Imre 3 kor. 20 fill. Zathurecsky Tamás, Úttász Lajos, Ferenczy Árpád, Both Ferencz, Szentferenczrendi zárda Kolozsvár.

Negyed évre: Gróf Wass nővérek, Szobránczy Samu, Nagy Pál, Pados János, D. Nagy László, Krasznay Péter, báró Rudnyánszky József, Lőrincz Ferencz, Révay Károly, Várady József, Vasuti olvasó és dalkör, Tóth Tamás, Lipovszky Andor, Páskó Antal, Biró Ferencz, Kiss János.

Az ereklje muzeum részére a következő adományok érkeztek: Antos János Abony 10 korona. Székfü György Zenta 3 korona.

A Történelmi Lapok szerkesztősége.

Erdély legnagyobb üzlete
és ékszerek gyártására
egyedül berendezett műhelye.

Sárga János

ékszerész Kolozsvár
Mátyás király-tér

Ajánlja dusan berendezett raktárát mindennemű **arany** és **ezüst** neműekben, **drágakő** ékszerekben, **régiségek**, valamint a legújabb **angol** és **francia különlegességekben**. Különös figyelmébe ajánlom a nagyérdemű közönségnek a legújabb technikumányokkal berendezett **műhelyemet**, hol **modern ékszerek** gyártása, átalakítása, **vésnöki** és **ötvés művészet** remeke saját működésem mellett készülnek.

Műhelyem a nagyérdemű közönségnek megtekintésre rendelkezésre áll.

! Ruhafestést,
! Ruhatisztítást,
! Fehérnemű mosást,
! Ágytoll fertőtlenítést,

a legolcsóbb árak mellett elvállal

Dávid Ödön

! vegyszereti kelmefestő,
! ruhatisztító, ágytoll
fertőtlenítő és gőzmosó
műhelye

Kolozsvárt,

Ferencz József-ut 86—88. sz.

Elvállaló iroda:

Telefon szám 495

Unió és Rózsa-u.
sarkán.

Vidéki munkák a leggyorsabbban elkészíttetnek.

Árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldök.

Ifj. Kotzó Pál

gazdasági gépraktára

Budapest, V. ker. Lipót-körút 18. szám

Ajánlja: GARRETT R. és FIAL-féle
világhírű „Compound” gépek

félstabil és stabil alakban, melyek más gépekhez viszonyítva 40% tüzelő anyag megtakarítással dolgoznak.

Legújabb szerkezetű 3—10 lóerejű **gőzszéplő** készlet

A legjobb vetőgépek

(tolóvetőkerék-rendszer) „Triumph” vetőgép

Mindennemű mag- és különböző magmennyiség számára, váltókerékek nélkül, dombon avagy síkon, a legkönnyebb járás, legnagyobb tartósság és mind a mellett a legolcsóbb ár tűnnek ki. A lehető legnagyobb munka-, idő- és pénzmegegyesítést teszik lehetővé. — **Különlegességeket** szem

szalmaprések kézi használatra, kukorica-morzsolók, cséplőgépek, járgányok gabonarosták, trierök, ekék, hengerek és boronákban a legújabb rendszer és elismert legjobb alkotás alkalmat nyújt a legújabb gépek mellett gyártanak és szállítanak.

Elvállal malomberendezéseket.

Olcsó árak.

Kedvező fizetési feltételek

Árjegyzék kívánatra **ingyen** és **bérmentve** küldetik.

Megbízható vidéken lakó **ügynökök** kerestetnek

KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az újabb időben gazdagon és a legmodernebb anyagokkal dúsán felszerelt

KÖNYVNYOMDÁJÁT,

mely különösen alkalmas minden olyan nyomtatványok előállítására, melyeknek az izléses külső belbecsét is emelni van hivatva.

Deák F.-utca

„ELLENZÉK” KÖNYVNYOMDA

Telefon 233.

De éppen olyan csinnal és lehető olcsó árban készít mindennemű **egyszerű nyomtatványokat is** és ezeknek nemcsak csinos, hibátlan, hanem gyors előállításáért is felelősséget vállal.

Vidéki megrendeléseket a legponosabbban teljesít.

Telefon 233